

tium, conjunctione criminum liberarent, quo ego vellem, descensuros pollicebantur. Eorum ego voluntatem omnium repudiavi³¹. Non modo proditori, sed ne perfuga quidem locus in meis castris cuiquam fuit. Forsitan meliores illi accusatores habendi sunt, qui hæc omnia fecerunt: sed ego defensorem in mea persona, non accusatorem, maxime laudari volo³². Rationes ad ærarium³³, antequam Dolabella condemnatus est, non audeo referre. Impetrat a senatu, ut dies sibi prorogaretur, quod tabulas suas ab accusatoribus Dolabella obsignatas diceret: perinde quasi exscribendi³⁴ potestatem non haberet. Solus est hic, qui nunquam rationes ad ærarium referat³⁵.

XXXIX. Audistis quaestoriam rationem tribus versiculis³⁶ relatum: legationis non, nisi condemnato & eiectione eo, qui posset reprehendere: nunc denique prætura, quam ex senatus-consulto statim referre debuit, usque ad hoc tempus non retulit. Quaestorem se in senatu expectare³⁷ dixit: perinde quasi non, ut quaestor sine prætore posset rationem referre, (ut tu, Hortensi, ut omnes) eodem modo, sine quaestore prætor. Dixit, idem Dolabellam impetrasse. Omen magis patribus conscriptis, quam causa³⁸ placuit: probaverunt. Verum quaestores quoque jam pridem venerunt. Cur non retulisti? Illarum rationum ex ea fæce³⁹ legationis, quaestoriæque tuæ procurationis illa sunt nomina⁴⁰, quæ Dolabella necessario sunt

³¹ Eorum omnium voluntatem repudiavi] Quia non, ut Scaurus, adolescens acculo. Idem.

³² Non accusatorem maxime laudari volo] Accusatorum nomen ita viro bono fugiendum est, ut aut dici omnino se accusatorem nolit, aut velit se non satis accusatorem videri. Tale est illud Terentianum: *Eja, ne parum leno sis.* Idem.

³³ Rationes ad ærarium] Quia redargui potuit earum falsitas, si ante damnationem Dolabella more quaestorum rationes ad ærarium retulisset. Sic enim fiebat simul ut de provinciis quaestores Romam redissent. Idem.

³⁴ Perinde quasi exscribendi] Erii occupasset accusator tabulas res, aut amicorum ejus, tamen ad necessarios usus licebat exscribere, id est, exempla transferre. Idem.

³⁵ Qui nunquam rationes ad ærarium referat] Hoc ideo, quia nec superioris quaesturam retulisset. Idem.

³⁶ Tribus versiculis] Ait enim, Accepi, dedi, reliqui. Idem.

³⁷ Quaestorem se expectare] Bini quaestores in Sicilia quotannis erant singulis prætoribus, Lilybetanus, & Syracusanus. Idem.

³⁸ Omen magis, quam causa] Omen, auspicium: causa, excusatio. Omen autem idem dixit, quia ejus exemplum attulit Verres, qui pecuniarum repetundarum damnatus est. Idem.

³⁹ Fæce] Residuis sordibus. Idem.

⁴⁰ Nomina] Tituli, & capita criminum. Idem.

sunt aestimata. Ex LITIBUS AESTIMATIS DOLABELLAE PRAET. P. R. PECUNIAE REDACTAE.

Quod minus Dolabella⁴¹ Verri acceptum retulit, quam Verres illi expensum tulerit, H-S quingenta triginta quinque millia: & quod plus fecit Dolabella Verrem accepisse, quam iste in suis tabulis habuit, H-S ducenta triginta duo millia: & quod plus frumenti fecit accepisse, quam tu homo castissimus in tabulis habebas, H-S decies & octingenta millia. Hinc illa extraordinaria pecunia⁴², quas nullo duce, tamen aliqua ex particula investigamus, redundarunt: hinc ratio cum Q. & Cn. Postumiis, Curtiis⁴³, multis nominibus, quorum in tabulis iste habet nullum: hinc H-S quaterdecies P. Tadio⁴⁴ numerata Athenis, testibus planum faciam: hinc empta apertissime prætura; nisi forte id etiam dubium est, quomodo iste prætor factus sit. Homo scilicet aut industria, aut opera probata, aut frugalitatis existimatione præclara, aut denique, id quod levissimum est, assiduitate⁴⁵: qui ante quaesturam cum meretricibus, lenonibusque vixisset: quaesturam ita gessisset, quemadmodum cognovistis: Romæ post quaesturam illam nefariam vix triduum constitisset: absens non in oblivione jacuisset, sed in assidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuisset: is repente, ut Romam venit, gratis prætor factus est. Alia porro pecunia, ne accusaretur, data: Cui sit data, nihil ad me⁴⁶, nihil ad rem pertinere arbitror: datam quidem esse tum inter omnes recenti negotio facile constabat.

E e z Ho-

⁴¹ Quod minus Dolabella] In hoc capite, ut ostendat falsitatem rationum Verri, dicit, non convenisse summas Dolabella cum ipso summis: in qua re vult credi, non Dolabellam, sed Verrem fuisse mentitum. Idem.

⁴² Hinc illa extraordinaria pecunia] Sordida lucra, & furta significat. Nam ea sunt, quæ neque de redditibus, neque de annonis, neque de aliqua legitima accessione, ut donationis, aut hereditatis, verbi gratia, videntur adjecta. Idem.

⁴³ Hinc ratio cum Q. & Cn. Postumiis Curtiis] Hi sunt qui extraordinarias pecunias Verri trahebant: quæ in tabulis Verri nunquam scriptæ sunt, ne se ipse prodere, ac pecunias tantas suis literis indicaret. Idem.

⁴⁴ Hinc quaterdecies P. Tadio] Et hic extraordinarium Verri pecuniarum susceptor esse ostenditur Græcorum testimonio. Idem.

⁴⁵ Assiduitate] Gronovius lib. iv. de pec. vet. cap. 9. ostendit assiduitatem esse illorum, qui quotidie comparant, & ob oculos versantur. Merito inter vias, quibus Romæ perveniatur ad honores, poni assiduitatem. Quod Cicero ipse pluribus interpretetur in orat. pro Plancio, cap. 26. & 27. & Quintus de petitione Consul. Grævius.

⁴⁶ Cui sit data, nihil ad me] Oratorie, quæ probari non possunt, fingit se voluntate negligere. Terentius: *En, non dico. Quas non noris, reatum advenis.* Afcon.

Homo stultissime & amentissime, tabulas cum conficeres ⁴⁷, & cum extraordinaria pecuniæ crimen subterfugere velles: satis te elapsurum omni suspitione arbitrabare, si, quibus pecuniæ credebas, iis expensum non ferres ⁴⁸, neque in tuas tabulas ullum nomen referres, cum tot tibi nominibus acceptum Curtii referrent ⁴⁹? Quid proderat tibi, te expensum illis non tulisse? An tuis solis tabulis te causam dicturum existimasti?

XL. Verum ad illam jam veniamus præclaram prætorum, criminaque ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt, quam nobis, qui meditati ad dicendum, paratique venimus: in quibus non dubito, quin offensionem negligentia vitare atque effugere non possum. Multi enim ita dicent: *De illo nihil dixit, in quo ego interfui: illam injuriam non attigit, quæ mihi, aut quæ amico meo facta est: quibus ego in rebus interfui.* His omnibus, qui istius injurias norunt, hoc est, populo Romano universo, me vehementer excusatum volo, non negligentia mea fore, ut multa præteream: sed quod alia testibus integra reservari velim; multa autem propter rationem brevitate ac temporis prætermittenda existimem. Fatebor etiam illud invitum, me prorsus, cum iste punctum temporis nullum vacuum peccato præterire passus sit, omnia, quæ ab isto commissa sunt, non potuisse cognoscere. Quapropter ita me de prætorum criminibus auditote, ut ex utroque genere ⁵⁰ & juris dicendi, & factorum rectorum exigendorum, ea postuletis, quæ maxime digna sunt eo reo, cui parvum ac mediocre objici nihil oporteat. Nam ut prætor factus est, qui auspicio a Chelidone ⁵¹ surrexisset, sortem nactus est urbanæ provinciæ, magis ex sua, & Chelidonis, quam ex populi Romani voluntate.

⁴⁷ *Tabulas cum conficeret*] Quo modo ergo dicit, Verrem tabulas non habere, sed aliquo tempore cepisse non scribere? Hac ergo tempora rationis tabulas confectas habuit. *Idem.*

⁴⁸ *His expensum non ferret*] Expensum ferre, est scribere, te pecuniam dedisse. *Id.*
⁴⁹ *Acceptum Curtii referrent*] Acceptisse a te se scriberent, expensum tulisse te sibi scriberent. *Idem.*

⁵⁰ *Ut ex utroque genere*] Summa divisio accusationis prætoræ urbanæ, & criminum C. Verri in duobus constituta, jurisdictione, & factis testis. *Idem.*

⁵¹ *Qui auspicio a Chelidone*] Auspicari dicuntur incuntes magistratus. Et quia Chelidon, id est hirundo, urbem frequentat, facere urbanam provinciæ Chelidonis auspicio meretricis dicit esse susceptam. *Idem.*

luntate. Qui principio, qualis in edicto constituto fuerit, cognoscite.

XLI. P. Annius Afellus mortuus est, C. Sacerdote prætoris. Is cum haberet unicam filiam, neque census esset ⁵², quod eum natura hortabatur, lex nulla prohibebat, fecit, ut filiam bonis suis heredem institueret. Heres erat filia: faciebant omnia cum pupilla, legis æquitas, voluntas patris, edicta prætorum, consuetudo juris ejus, quod erat tum, cum Afellus est mortuus.

Iste, prætor designatus (utrum admonitus, an tentatus ⁵³, an, qua est iste sagacitate in his rebus, sine duce ullo, sine indice pervenerit ad hanc improbitatem, nescio: vos tantum hominis audaciam, amentiamque cognoscite) appellat heredem ⁵⁴ L. Annium, qui erat institutus secundum filiam, (non enim mihi persuadetur, istum ab illo prius appellatum) dicit se posse ei condonare edicto hereditatem: docet hominem, quid possit fieri. Illi bona res, huic vendibilis videbatur. Iste tamen singulari est audacia, tamen ad pupillæ matrem summittebat. Malebat pecuniam accipere, ne quid novi ediceret, quam ut hoc edictum tam improbum, & inhumanum interponeret.

Tutores, pecuniam prætori si pupillæ nomine dedissent, grandem præteritum; quemadmodum in rationem inducerent; quemadmodum sine periculo suo dare possent, non videbantur: simul & istum fore tam improbum non arbitrabantur. Sæpe appellati, pernegaverunt. Iste ad arbitrium ejus, cui condonarat hereditatem ereptam liberis, quam æquum edictum scriperit, quæso, cognoscite. **CUM INTELLIGAM, LEGEM VOCONIAM** ⁵⁵...

Quis

⁵² *Neque census esset*] Neque centum millia fœderum possideret. Nam more veterum censu dicebantur, qui centum millia professione derulissent. Hujusmodi adeo facultates census vocabantur. Alii sic intelligunt: Neque census esset, hoc est neque census ejus in quinquennium illud esset factus, quorum amorum spatio instaurari census solet apud cœnoses, quorum administratio per lustrum, hoc est quinquennium, extenditur. *Idem.*

⁵³ *An tentatus*] Tanquam scire quis vel-

let, quem se prætorem fuerit præbiturus. *Idem.*

⁵⁴ *Appellat heredem*] Injuriosum verbum in persona prætoris. Appellatio enim est inferioris ad potiorem. *Idem.*

⁵⁵ *Cum intelligam, legem Voconiam*] Voconius legem tulit, ne quis census, hoc est pecuniosus, heredem relinqueret filiam. Hoc ergo capite edicti est legem Voconiam probantis prætoris. *Idem.*

Quis unquam crederet, Verrem mulierum adversarium futurum? an ideo aliquid contra mulieres fecit, ne totum editum ad Chelidonis arbitrium scriptum videretur? Cupiditati hominum ait se obviam ire. Quid potius, non modo his temporibus, sed etiam apud majores nostros? quis tam remotus fuit a cupiditate? Dic, quæso, cætera. Delectat enim me hominis gravitas, scientia juris, auctoritas. *Qui ab A. Postumio, Q. Fulvio censoribus, postquam ea fecit, fecerit.* Fecit, fecerit? Quis unquam edixit isto modo? quis unquam ejus rei fraudem, aut periculum proposuit edicto, quæ neque post edictum, neque ante edictum provideri potuit?

XLII. Jure, legibus, auctoritate omnium, qui consulebantur, testamentum P. Annius fecerat, non improbum, non inofficiosum, non inhumanum⁵⁶. Quod si ita fecisset; tamen post illius mortem nihil de testamento illius novi juris constitui oporteret. Voconia lex te videlicet delectabat. Imitatus esses ipsum illum C. Voconium, qui lege sua hereditatem admitti nulli, neque virgini, neque mulieri: sanxit in posterum, qui post eos censores census esset, ne quis heredem virginem, neve mulierem faceret.

In lege Voconia non est, *Fecit, fecerit*: neque in ulla præteritum tempus reprehenditur, nisi ejus rei, quæ sua sponte scelerata ac nefaria est⁵⁷, ut, etiam si lex non esset, magno perere vitanda fuerit. Atque in his rebus multa videmus ita sancta esse legibus, ut ante facta in judicium non vocentur. Cornelia testamentaria, nummaria⁵⁸, cæteræ complures: in quibus non jus aliquod novum populo constituitur, sed sancitur, ut, quod semper malum facinus fuerit, ejus quaestio ad populum pertineat, ex certo tempore⁵⁹. De jure vero civili si quis novi quid instituit, is omnia, quæ ante acta sunt,

⁵⁶ Non improbum, non inofficiosum, non inhumanum] Hæc enim testamenta non solent valere. Nam improbum, contra leges: inofficiosum, contra merita: inhumanum, contra pietatem. *Idem.*

⁵⁷ Sua sponte scelerata, ac nefaria est] Maleficia sponte & non disputatione jurisdictionum, sed naturali interpretatione fugienda sunt, ut veneficium, parricidium,

& cætera, quæ etiam nullo prohibente vitanda sunt. *Idem.*

⁵⁸ Cornelia testamentaria, nummaria] Lex Cornelia nummaria, quæ de moneta, ne quis privatus pecuniam faceret. *Idem.*

⁵⁹ Ex certo tempore] Ut & quod semper reprehensum est, tamen a certo tempore in judicium venit, & a certo tempore plebisciti possit. *Idem.*

rata esse⁶⁰ non patitur? Cedo mihi leges Atinias, Furias⁶¹, ipsam, ut dixi, Voconiam, omnes præterea de jure civili; hoc reperies in omnibus statui jus, quo post eam legem populus utatur. Qui plurimum tribuunt edicto, prætoris edictum legem annuam dicunt esse. Tu edicto plus complecteris, quam lege. Si finem edicto prætoris afferunt Kalendæ Januarii, cur non initium quoque edicti nascitur a Kalendis Januarii? an in eum annum progredi nemo poterit edicto, quo prætor alius futurus est: in illum, quo alius prætor fuit, regreditur? Ac si hoc juris, non unius causa hominis edixisses, cautius composuisses.

XLIII. Scribis, *Si quis heredem fecit, fecerit*. Quid si plus legarit, quam ad heredem, heredesve perveniat, quod per legem Voconiam ei, qui census non sit, licet: cur hoc, cum in eodem genere sit, non caves? quia non generis, sed hominis causam verbis amplecteris: ut facile appareat, te pretio esse commotum. Atque hoc si in posterum edixisses, minus esset nefarium: tamen esset improbum: sed tum vituperari posset; in dubium venire non posset. Nemo enim committeret. Nunc est ejusmodi edictum, ut quivis intelligat, non populo esse scriptum, sed P. Anni secundis heredibus.

Itaque cum a te caput illud tam multis verbis, mercenario præmio esset ornatum: equis est inventus postea prætor, qui illud idem ediceret? Non modo nemo edixit; sed ne meruit quidem quisquam, ne quis ediceret. Nam post te prætorem multi testamenta eodem modo fecerunt; in his nuper Annia. Ea, de multorum propinquorum sententiâ, pecuniosa mulier, quod censa non erat, testamento fecit heredem filiam. Itaque hoc magnum judicium hominum de istius singulari improbitate, quod Verres sua sponte instituit, id neminem metuisse, ne quis reperiretur, qui istius institutum sequi vellet. Solus enim tu inventus es, cui non satis fuerit corrigere voluntates vivorum, nisi etiam rescinderes mortuorum.

⁶⁰ Rata esse non patitur?] Hoc totum est interrogativum, ut quasi per indignationem dici videatur, & interrogative. *Idem.*

⁶¹ Cedo mihi leges Atinias, Furias, Fu-

sas] Hæc omnes de jure civili sunt, nihil continent criminum capitalium, publicique iudicii. *Idem.*

rum. Tu ipse ex Siciliensi edicto hoc sustulisti. Voluisti, ex improvise si quæ res natæ essent, ex urbano edicto decernere. Quam postea tu tibi defensionem relinquebas, in ea maxime offendisti, cum tuam auctoritatem tute ipse edicto provinciali repudiabas.

XLIV. Atque ego non dubito, quin, ut mihi, cui filia maxime cordi est, res hæc acerba videatur, atque indigna; sic unicuique vestrum, qui simili sensu, atque indulgentia filiarum commovemini. Quid enim natura nobis jucundius, quid carius esse voluit? quid est dignius, in quo omnis nostra diligentia, indulgentiaque consumatur? Homo importunissime, cur tantam injuriam P. Annio mortuo fecisti? cur hunc dolorem cineri ejus atque ossibus inuulsisti, ut liberis ejus bona patria, voluntate patris, jure, legibus tradita, eriperes, & cui tibi esset commodum, condonares? Quibuscumque vivi bona nostra partimur, iis prætor adimere, nobis mortuis, bona fortunæque ⁶² poterit? *Nec petitionem*, inquit, *nec possessionem dabo*. Eripies igitur pupillæ togam prætextam ⁶³? detrahes ornamenta non solum fortunæ, sed etiam ingenuitatis? Miramur, ad arma contra istum hominem Lamplacenos esse? miramur istum de provincia decedentem clam Syracusis profugisse? Nos, si alienam vicem pro nostra injuria doleremus, vestigium istius * in foro non esset relictum.

Pater dat filia: prohibes. Leges sinunt: tamen te interponis. De suis bonis ita dat, ut ab jure non abeat. Quid habes, quod reprehendas? Nihil, opinor. At ego concedo: prohibe, si potes: si habes qui te audiat: si potest tibi dicto audiens esse quisquam. Eripias tu voluntatem mortuis, bona vivis, jus omnibus? Hoc populus Romanus non manu vindicasset ⁶⁴, nisi te huic temporis, atque huic judicio refer-
vasset? Posteaquam jus prætorium constitutum est ⁶⁵, semper hoc

⁶² *Bona fortunæque*] Bona in ipsis possessionibus, fortunæ in fructibus earum. *Idem.*

⁶³ *Eripies igitur pupillæ togam prætextam?*] Toga communis habitus fuit & matrum, & foeminarum: sed prætexta honestorum, toga viliorum: quod etiam circa mulieres servabatur. *Idem.*

* *Man. Lamb. in foro esset relictum?* delicto non

⁶⁴ *Hoc populus Romanus non manu vindicasset*] Confusa locutio: abundare enim videtur non. *Idem.*

⁶⁵ *Posteaquam jus prætorium constitutum*

hoc jure usi sumus: si tabulæ testamenti non proferrentur, tum, uti proximum quemque potissimum heredem esse oporteret ⁶⁶, ita secundum eum possessio daretur ⁶⁷. Quare hoc fit æquissimum, facile est docere: sed in re tam usitata satis est offendere, omnes antea jus ita dixisse, & hoc, vetus editum, translaticiumque esse ⁶⁸.

XLV. Cognoscite aliud hominis in re vetere editum novum: & simul, dum est unde jus civile discatur, adolescentes ei in disciplinam tradite. Mirum est hominis ingenium, mira prudentia. Minucius quidam mortuus est ante istum prætorem. Ejus testamentum erat nullum. Lege hereditas ad gentem Minuciam veniebat. Si habuisset iste editum ⁶⁹, quod ante istum, & postea omnes habuerunt, possessio Minucie genti esset data. Si quis testamento se heredem esse arbitrareretur, quod tum non extaret, lege ageret in hereditatem ⁷⁰: aut, pro præde litis vindiciarum cum satis accepisset, sponsonem faceret. Ita de hereditate certaret ⁷¹. Hoc, opinor, jure & majores nostri, & nos semper usi sumus. Videte, ut hoc iste correxerit.

Componit editum iis verbis, ut quisvis intelligere possit, unius hominis causa conscriptum esse. Tantum quod hominem non nominat: causam quidem totam prescribit: jus, con-

Tom. IV.

F f

sue-

est] Ex quo jus prætorium stabilium est. Sic hoc dixit, quasi diceret, Post conditam urbem Romam, aut post hominum memoriam, ex quo est jus prætorium. *Idem.*

⁶⁶ *Tum, uti proximum quemque potissimum heredem esse oporteret*] Ut si is intestatus mortuus esset. *Idem.*

⁶⁷ *Ita secundum eum possessio daretur*] Quasi ab intestato agnati ejus succederent, quamvis diceretur testamentum fecisse, si tamen tabulæ non proferrentur. *Idem.*

⁶⁸ *Et hoc vetus editum, translaticiumque est*] Translatitia veteres dixerunt non nova, nec nuper inventa, sed aliunde translata. *Idem.*

⁶⁹ *Si habuisset iste editum*] Quale supra translaticium dixit esse. *Idem.*

⁷⁰ *Lege ageret in hereditatem*] Experiretur jure, quemadmodum probaret se heredem scriptum esse: & possessionem a prætore peteret. *Idem.*

⁷¹ *Aut pro præde litis vindiciarum, cum satis accepisset, sponsonem faceret: ita de hereditate certaret.*] Aut peteret, inquit, ut possessor esset: aut acciperet ab adversario satis pro præde litis vindiciarum, & ipse sponsonem faceret: & ita de hereditate certaret. Litis vindiciarum est, cum litigatur de ea re apud prætorem, cujus incertum est quis debeat esse possessor. Et ideo qui eam tenet, satisfat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciatur, nihil se deterius in possessione facturum, de qua juratum esset. Rursus sponsonem ipse provocatur ab adversario certæ pecuniæ, aut affirmationis: quam amittat, si sua sit hereditas, de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisfactores locupletes pro re, de qua apud judicem lis est: ne interea qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriorem faciat, testa dissipet, excidat arbores & culta deserat. *Idem.*

fuerudinem, æquitatem, edicta omnium negligit. Ex EDICTO URBANO. *Si de hereditate ambigitur, si possessor sponsonem non faciet* 72. Jam quid id ad prætorem 73, uter possessor sit? nonne id quari oportet, utrum possessorem esse oporteat? Ergo quia possessor est, non moves possessione: si possessor non esset, non daret 74. Nusquam enim scribis, neque tu aliud quicquam edicto amplecteris, nisi eam causam, pro qua pecuniam acceperas.

Jam hoc ridiculum est. *Si de hereditate ambigitur* 75, & *tabula testamenti obsignata non minus multis signis, quam e lege oporteat, ad me proferentur: secundum tabulas testamenti potissimum hereditatem dabo*. Hoc translaticium est 76: sequi illud oportet, *Si tabula testamenti non proferentur*. Quid ait? se ei daturum, qui se dicat heredem esse 77. Quid ergo interest, proferantur, necne? Si protulerit: uno signo ut sit minus, quam ex lege oportet, non des possessionem. Si omnino tabulas non proferet, dabis. Quid nunc dicam? neminem unquam postea alium edixisse? valde sit mirum, neminem fuisse, qui istius se similem dici vellet. Ipse in Siciliensi edicto 78 hoc non habet: exegerat enim jam mercedem. Item ut illo edicto, de quo ante dixi, in Sicilia de hereditatum possessionibus dandis, edixit idem, quod omnes Romæ, præter istum. Ex EDICTO SICILIENSI. *Si de hereditate ambigitur*.

XLVI.

72 *Si possessor, sponsonem non faciet*] Subauditur, est; hoc est, si possessor est, sponsonem non faciet. *Idem*.

73 *Quid id ad prætorem?*] Bene dixit. Cum enim incertum sit, cujus debeat esse possessio; cur prætor dicat, Si possessor est, quasi jam probaverit possessorem esse eum, qui incubavit? Ergo, a quo pretium accepit, possessorem illum vocat, & vetat eum facere sponsonem; & cum in possessionem mittere prætor ipse deberet: quem nondum misit, jam possessorem appellat. *Idem*.

74 *Ergo quia possessor est, non moves possessione: si possessor non esset, non daret*] Contrarium posuit, ut offenderet improbitatem gratificati oratoris. Ergo nec adimere tibi licet possessionem incubanti, nec dare jure potestati: quod cum utrumque fieri oporteat. Cur hunc possessorem nominas, a quo corruptus es, quasi eum, quia possessor dicitur,

movere de possessione non posses? *Idem*.

75 *Si de hereditate ambigitur*] Caput est edicti Verrii. *Idem*.

76 *Hæc translaticium est*] Ciceronis verba sunt. *Idem*.

77 *Qui se dicat heredem esse*] Verba Verrii injuncta. Dato, inquit, si quis tabulas testamenti bene obsignatas protulerit. Sequitur, Non dabo, inquit, si se tantum heredem factum esse dixerit, quamvis ille testamentum non proferat. Apparet, Verrem contra Minutiam gentem fuisse corruptum ab eo, quem ante possessorem appellat in edicto, quam ei possessionem paratus est dare. *Idem*.

78 *Ipse in Siciliensi edicto*] Figura prolepsis. Non enim adhuc pervenimus ad Siciliam: cujus crimina, in accusatione futura sunt: in tempore, præterita. *Idem*.

XLVI. At, per deos immortales, quid est, quod de hoc dici possit? Iterum enim jam quero abs te, sicut modo in illo capite Anniano 79 de mulierum hereditatibus, nunc in hoc de hereditatum possessionibus: cur ea capita in edictum provinciale transferre nolueris? Utrum digniores homines existimasti eos, qui habitabant in provincia, quam nos, qui æquo jure uteremur? An aliud Romæ æquum est, aliud in Sicilia? Non enim hoc potest hoc loco dici, multa esse in provinciis aliter edicenda: non de hereditatum quidem possessionibus, non de mulierum hereditatibus. Nam utroque genere video non modo cæteros, sed teipsum totidem verbis edixisse, quot verbis edici Romæ solet. Quæ Romæ magna cum infamia, pretio accepto, edixeras, ea sola te, ne gratis in provincia male audires, ex edicto Siciliensi sustulisse video.

Et, cum edictum totum eorum arbitratu, quamdiu fuit designatus, componeret, qui ab isto jus ad utilitatem suam nundinarentur: tum vero in magistratu contra illud edictum suum sine ulla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices implevit earum rerum, in quibus ita intercessit 80, quod iste aliter, atque ut edixerat, decrevisset. Quod vos oblitos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis sellam isto prætore solitus sit convenire. Quem iste collegam nisi habuisset, lapidibus coopertus esset in foro. Sed eo leviores istius injuriæ videbantur, quod erat in equitate prudentiaque Pisonis paratissimum perflugium; quo sine labore, sine molestia, sine impensa, etiam sine patrono homines uterentur.

Nam, quæso, redire in memoriam, Judices, quæ libido istius in jure dicendo fuerit, quæ varietas decretorum, quæ nundinatio, quam inanes domus eorum omnium, qui de jure civili consuli solent: quam plena, atque referta Chelidonis 81: a qua muliere cum erat ad eum ventum, & in aurem ejus

F f 2

infu-

79 *Capite Anniano*] Proprie juris capita dicuntur. *Idem*.

80 *In quibus ita intercessit*] Intercedere, ut vides, etiam prætor prætori solet, ut Piso Verrii, appellatione causæ ad collegam facta. *Idem*.

81 *Quam plena de referta Chelidonis*] Plebeja quadam clientela Verrii Chelido fuit, quæ illum etiam moriens fecit heredem: qua causa impune illam meretricem appellat orator. *Idem*.

insufurratum, alias revocabat eos, inter quos jam decreverat, decretumque mutabat: alias inter alios contrarium sine ulla religione decernebat, ac proximis paulo ante decreverat.

Hinc illi homines erant, qui etiam ridiculi inveniebantur ex dolore. Quorum alii, ut audistis, negabant mirandum esse, jus tam nequam esse Verrinum. Alii etiam frigidiores erant: sed, quia stomachabantur, ridiculi videbantur esse, cum Sacerdotem execrabantur, qui Verrem tam nequam reliquisset. Quæ ego non commemorarem, (neque enim perfacete dicta, neque porro hac severitate digna sunt) nisi vos illud vellem recordari, istius nequitiam & iniquitatem, tum in ore vulgi, atque in communibus proverbii esse versatam.

XLVII. In plebem vero Romanam utrum superbiam prius memorem, an crudelitatem? Sine dubio crudelitas gravior est, atque atrocior. Oblitosne igitur hos putatis esse, quemadmodum sit iste solitus virgis plebem Romanam concidere: quam rem etiam tribunus plebis⁸² in concione egit, cum eum, quem virgis iste ceciderat, in prospectum populi Romani produxit. Cujus rei⁸³ cognoscendæ faciam vobis suo tempore⁸⁴ potestatem.

Superbia vero qua fuerit, quis ignorat? quemadmodum is tenuissimum quemque contempserit, desexerit, liberum esse nunquam duxerit? P. Trebonius viros bonos, & honestos⁸⁵ complures fecit heredes: in his fecit suum libertum. Is A. Trebonium fratrem habuerat proscriptum. Ei cum cautum veller, scripsit, ut heredes jurarent, se curaturos, ut ex sua cuiusque parte ne minus dimidium ad A. Trebonium fratrem illum proscriptum perveniret. Libertus jurat: cæteri hæredes adeunt ad Verrem: docent, non oportere se jurare, facturos esse, quod contra legem Corneliam esset, quæ proscriptum juvari vetat. Impetrant, ut ne jurent. Dat his possessionem⁸⁶.

⁸² *Tribunus plebis*] M. Lollius Palicanus. *Id.*
⁸³ *Causa rei*] Non in eodem negotio, sed generaliter, cuius criminis, id est crudelitatis. *Idem.*

⁸⁴ *Suo tempore*] Cum ageretur de suppliciis. *Id.*
⁸⁵ *Viros bonos, & honestos*] Quo modo igitur fallunt mortui voluntatem, cum ad

Verrem adeunt? an vetuste bonos pro magis, honestos pro divitibus posuit? an bonos & honestos, ut ipse crederat? *Idem.*

⁸⁶ *Dat eis possessionem*] Injulte. Aut enim solvi potius debuit testamentum, quod contra legem Corneliam factum fuerat: aut integrum cum voluntate mortui permanere. *Id.*

Id ego non reprehendo. Etenim erat iniquum, homini proscripto, egenti, de fraternis bonis quiddam dari. At ille libertus, nisi ex testamento patroni jurasset, scelus se facturum arbitratur. Itaque ei Verres possessionem hereditatis negat se daturum, ne posset patronum suum proscriptum juvare: simul ut esset pœna, quod alterius patroni testamento obtinerasset. Das possessionem ei, qui non juravit. Concedo: prætorium est. Adimas tu ei, qui juravit? quo exemplo? Proscriptum juvat. Lex est: pœna est⁸⁷. Quid ad eum, qui jus dicit? Utrum reprehendis, quod patronum juvabat eum, qui tum in miseris erat; an quod alterius patroni mortui voluntatem conservabat, a quo summum beneficium acceperat? utrum horum reprehendis? Et hoc tum de sella viri optimus dixit, Equiti Romano, tam locupleti, libertinus sit homo heres? O modestum ordinem⁸⁸, quod illinc vivus surrexit! Possum sexcenta decreta proferre, in quibus, ut ego pecuniam non dicam intercessisse, ipsa decretorum novitas, iniquitasque declarat. Verum, ut ex uno de cæteris conjecturam facere possitis: id quod priore actione cognovistis, audite.

XLVIII. C. Sulpicius Olympus fuit⁸⁹. Is mortuus est C. Sacerdote prætoris, nescio an ante, quam Verres præturam petere cœperit. Fecit heredem M. Octavium Ligurum. Ligur hereditatem adiit: possedit Sacerdote prætoris, sine ulla controversia. Posteaquam Verres magistratum iniit; ex edicto istius, quod editum Sacerdos non habuerat⁹⁰, Sulpicii patroni filia sextam partem hereditatis ab Ligure petere cœpit. Ligur non aderat. L. frater ejus causam agebat: aderant amici, propinqui. Dicebat iste, nisi cum muliere decideretur,

⁸⁷ *Lex est: pœna est*] Accusetur inquit, cum fecerit, & damnetur: hoc Prætoris est: non, prohibere ne faciat. Qui enim jus dicit, factorum iudex est, non futurorum, aut taxat in civilibus causis. *Idem.*

⁸⁸ *O modestum ordinem*] Quia ordinem dixit, equitum Romanorum ordinem dici quidam putant: sed libertinos significat: quorum non conditionem, sed more suo, quasi honestorum, ordinem vocat. *Idem.*

⁸⁹ *C. Sulpicius Olympus fuit*] Venus locutio. Eminus est Vulcanus Capua tria milia passuum. *Idem.*

⁹⁰ *Ex edicto istius, quod editum Sacerdos non habuerat*] Editum in causa veteri novum adhuc offendit, ut nummarium probet. Nam ex ipso negotio videtur edixisse Verres, ut omnis libertus non patrono tantum, sed etiam patroni filie sextam relinqueret hereditatis. *Idem.*

in possessionem se ire iussuram. L. Gellius ⁹¹ causam Liguris defendebat: docebat, edictum ejus non oportere ad hereditates valere, quæ ante eum prætorem venissent. Si hoc tum fuisset edictum, fortasse Ligurem hereditatem aditurum non fuisset. Æqua postulatio, summa hominum auctoritas pretio superabatur.

Venit Romam Ligur: non dubitabat, quin, si ipse Verrem convenisset, æquitate causæ, & auctoritate sua commovere hominem posset. Domum ad eum venit: rem demonstrat: quam pridem sibi hereditas venisset, docet. Quod facile in causa æquissima homini ingenioso fuit: multa, quæ quemvis movere possent, dixit. Ad extremum petere cepit, ne usque eo suam auctoritatem despiceret, gratiamque contemneret, ut se tanta injuria afficeret. Homo Ligurem accusare coepit, qui in re adventitia, ⁹² atque hereditaria, tam diligens, tam attentus esset: debere eum ajebat suam quoque rationem ducere; multa sibi opus esse, multa canibus suis, quos circa se haberet. Non possum illa planius commemorare, quam ipsum Ligurem pro testimonio dicere audistis.

Quid enim, Verres? utrum ne his quidem testibus credetur? an hæc ad rem non pertinent? non M. Octavio? non L. Liguri? quis nobis credit? cui nos? quid est, Verres, quod planum fieri testibus possit, si hoc non fit? An id, quod dicunt, leve est? Nihil levius, quam prætorem urbis hoc juris in suo magistratu constituere, omnibus iis, quibus hereditas venerit, coheredem prætorem esse oportere. An vero dubitamus, quo ore iste cæteros homines inferiore loco, auctoritate, ordine; quo ore homines rusticanos ex municipiis; quo denique ore, quos nunquam liberos putavit, libertinos homines, solitus sit appellare, qui ob jus dicendum M. Octavium Ligurem, hominem ornatissimum loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, copiis, poscere pecuniam non dubitarit?

XLIX. In fartis testis vero quemadmodum sese gesserit, quid ego dicam? Dixerunt, quienserunt: Sunt alii, qui dicant:

⁹¹ L. Gellius] Sine ornamentis nomen posuit, quia per se clarum est consularis & nobilitatis viri. Idem.

⁹² Adventitia] Quia ab alieniore hereditas veniebat. Idem.

cant: notæ res, ac manifestæ, prolatae sunt, & proferuntur. Dixit C. Fannius, eques Romanus, frater germanus Q. Titinii judicis tui, tibi se pecuniam dedisse. Recita testimonium C. Fannii. FANNII TESTIMONIUM. Nolite C. Fannio dicenti credere: noli, inquam, tu, Q. Titini, C. Fannio, fratri tuo, credere. Dicit enim rem incredibilem: C. Verrem insinulat avaritiæ, & audaciæ: quæ vitia videntur in quemvis potius, quam in istum convenire. Dixit Q. Tadius, homo familiarissimus patris istius, non alienus a matris ejus genere & nomine ⁹³: tabulas protulit ⁹⁴, quibus pecuniam se dedisse ostendit. Recita nomina Q. Tadii. NOMINA Q. TADII. Recita testimonium Q. Tadii. TESTIMONIUM Q. TADII. Ne tabulis quidem Q. Tadii, nec testimonio credetur. Quid igitur in judiciis sequemur? quid est aliud, omnibus omnia peccata & maleficia concedere, nisi hoc, hominum honestissimorum testimoniis, & virorum bonorum tabulis non credere?

Nam quid ego de quotidiano sermone, querimoniaque populi Romani, loquar? de istius impudentissimo furto, seu potius novo ac singulari latrocinio? ausum esse in aede Castoris, celeberrimo, clarissimoque monumento, quod templum in oculis, quotidianoque aspectu populi Romani est positum: quo sæpenumero senatus convocatur; quo maximarum rerum frequentissima quotidie advocaciones fiunt ⁹⁵; in eo loco, in sermone hominum, audaciæ suæ monumentum æternum relinquere?

L. Ædem Castoris, Judices, P. Junius habuit tuendam, L. Sylla, Q. Metello consulibus. Is mortuus est: Reliquit pupillum parvum filium. Cum L. Octavius, C. Anrelius consules, aedes sacras locavissent, neque potuissent omnia facta testæ exigere, neque ii prætores, quibus erat negotium datum, C.

Sacer-
⁹³ Non alienus a matris ejus genere, & nomine] Qui putant *genere* pronuntiandum, non vident contra testis suæ dignitatem nunquam dicendum Ciceronem fuisse. Ergo simpliciter accipiendum est. Vult enim patrem Verri divitem fuisse, matrem honestiorem intelligi. Idem.

⁹⁴ Tabulas protulit] Per quas probavit abesse a se pecunias certis nominibus inferi-

ptas. Non enim Verres scripserat se accepisse: sed illo tempore, unde, & quo modo, & per quos dederit, scriptum in tabulis ostendit. Idem.

⁹⁵ Quo maximarum rerum frequentissima quotidie advocaciones fiunt] Vel uti consularum conventibus advocatis, vel ut alterutri parti apud arbitros adfuit, vel ut ipsi iudices in rem aliquam captantur. Idem.

Sacerdos, & M. Cælius? factum est senatus-consultum, quibus de fartis testis ⁹⁶ cognitum & iudicatum non esset, uti C. Verres, P. Cælius, prætores cognoscerent, & iudicarent. Qua potestate iste permessa, (ut ex C. Fannio, & ex Q. Tadio cognovistis) tum vero, cum esset omnibus in rebus apertissime impudentissimeque prædatus, hoc voluit clarissimum relinquere indicium latrociniorum suorum: de quo non audire aliquando, sed videre quotidie possemus.

Quæsit, quis ædem Castoris fartam testam deberet tradere. Junium ipsum mortuum esse sciebat: scire volebat, ad quem illa res pertineret: audit pupillum esse filium. Homo, qui semper ita palam distitasset, pupillos, & pupillas, certissimam prædam esse prætoribus, optatum negotium sibi in finem delatum esse dicebat. Monumentum illa amplitudine, illo opere, quamvis fartum testum, integrumque esset, tamen aliquid se inventurum, in quo moliri prædarique posset, arbitrabatur. L. Rabonio ædem Castoris tradi oportebat. Is casu pupilli Junii tutor erat, testamento patris. Cum eo sine ullo intertrimento ⁹⁷ convenerat jam, quemadmodum tradetur. Iste ad se Rabonium vocat: quærit, ecquid sit, quod a pupillo traditum non sit, quod exigi debeat. Cum ille, id quod erat, diceret, facilem pupillo traditionem esse, signa & dona comparere omnia: ipsum templum omni opere esse integrum: indignum isti videri cœpit, ex tanta aede, tantoque opere se non opimum præda, præsertim a pupillo, dicere.

LI. Venit ipse in ædem Castoris: considerat templum: videt undique testum pulcherrime laqueatum: præterea cætera nova, atque integra: versat se: quærit, quid agat. Dicit ei quidam ex illis canibus, quos iste Liguri dixerat esse circa se multos: Tu Verres hic quod moliare, nihil habes, nisi forte vis ad perpendicularum columnas exigere. Homo omnium re-

⁹⁶ De fartis testis] Harum rerum cura propria censoribus datur, id est fartorum testum exigendorum. Verum hæc tueri & procurare, cum cæteris item tum publicis, tum privatis operibus ædilitium cura est annua. Prætores, nisi senatus decrevit, de hac

re minus laborant. Idem. ⁹⁷ Sine ulla intertrimento] Detrimentum vel unius partis dici potest: intertrimento non ad unius partis spectat, sed dantis & accipientis. Idem.

rum imperitus, quærit, quid sit, ad perpendicularum. Dicunt ei, fere nullam esse columnam, quæ ad perpendicularum esse possit ⁹⁸. Nam mehercule, inquit, sic agemus: columnæ ad perpendicularum exigantur. Rabonius, qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur, perpendiculari mentio fit nulla; & qui non putaret sibi expedire, ita accipere, ne eodem modo reddendum esset: negat, id sibi deberi: negat oportere exigi. Iste Rabonium quiescere jubet: & simul ei nonnullam spem societatis ostendit. Hominem modestum, & minime pertinacem facile coerces: columnas ita se exacturum esse confirmat.

Nova res, atque improvisa pupilli calamitas nuntiatur statim C. Mustio, vitrico pupilli, qui nuper est mortuus: M. Junio, patruo: P. Potitio, tutori, homini frugalissimo. Hi rem ad virum primarium, summo officio ac virtute præditum, M. Marcellum, qui erat pupilli tutor, deferunt. Venit ad Verrem M. Marcellus: petit ab eo pro sua fide ac diligentia, pluribus verbis, ne per summam injuriam pupillum Junium fortunis patris conetur evertere. Iste, qui jam spe & opinione prædam illam devorasset, neque ulla æquitate orationis, neque auctoritate M. Marcelli commotus est. Itaque, quemadmodum ostendisset, se id exacturum esse, respondit.

Cum sibi omnes ad istum allegationes difficiles, omnes aditus arduos, ac potius interclusos viderent, apud quem non jus, non æquitas, non misericordia, non propinqui oratio, non amici voluntas, non cuiusquam auctoritas pro pretio, non gratia valeret: statuunt, id sibi optimum esse factu, quod cuius venisset in mentem, petere auxilium a Chelidone: quæ isto prætore non modo in jure civili, privatorumque omnium controversiis, populo Romano præfuit, verum etiam in his fartis testis dominata est ⁹⁹.

LII. Venit ad Chelidonem C. Mustius, eques Romanus, Tom. IV. G g publi-

⁹⁸ Nullam esse columnam, que ad perpendicularum esse possit] Perpendicularum, lines laterum æqualitatem a summo ad imum latitudine probans. Hoc autem cum in columnis omnibus, tum maxime in fructilibus vetustis, ubi tumoris est aliquid, evenit, in

quibus aut media, aut ima crassiora sunt. Idem. ⁹⁹ Fartis testisque dominata est] Addidit, que, ut esse plenum dictum, nam fartis testis dicuntur. Idem.

publicanus ¹⁰⁰, homo cum primis honestus: venit M. Junius; patruus pueri, frugalissimus homo, & castissimus: venit homo summo honore, & pudore, & summo officio spectatissimus ordinis sui, P. Potitius tutor. O multis acerbam, omiseram atque indignam præturam tuam! Ut mittam cetera, quorandem pudore tales viros, quo dolore, meretricis domum venisse arbitramini? qui nulla conditione istam turpitudinem subsissent, nisi officii necessitudinisque ratio coegisset. Veniunt, ut dico, ad Chelidonem. Domus erat plena: nova iura, nova decreta, nova judicia petebantur. *Mibi det possessionem: mibi ne adimat: in me iudicium ne det: mibi bona addicat: alii nummos numerabant: alii tabulas obsignabant.* Domus erat non meretricio conventu, sed prætoria turba referta. Simulac potestas primum data est, adeunt hi, quos dixi. Loquitur Mustius: rem demonstrat: petit auxilium: pecuniam pollicetur. Respondit illa, ut meretrix, non inhumane libenter ait se esse facturam, & se cum isto diligenter sermocinaturam: reverti jubet. Tum discedunt. Postridie revertuntur. Negat illa posse hominem exorari: permagnam eum dicere ex illa re pecuniam confici posse.

LIII. Vereor, ne quis forte de populo, qui priori actione non affuit, hæc quia propter insignem turpitudinem sunt incredibilia, fingi a me arbitretur. Ea vos antea, iudices, cognovistis. Dixit juratus P. Potitius, tutor pupilli Junii: dixit M. Junius, tutor & patruus: Mustius dixisset, si viveret; sed pro Mustio, recenti re de Mustio auditum dixit L. Domitius: qui cum sciret, me ex Mustio vivo audisse, quod eum usum plurimum, (etenim id iudicium, quod prope omnium fortunarum: suarum C. Mustius habuit, me uno defendente vicit) cum hoc, ut dico, sciret L. Domitius me scire, ad eum res omnes Mustium solitum esse deferre; tamen de Chelidone reticuit, quoad potuit: alio responsum suam derivavit. Tantus in adolescente clarissimo, ac principe juven-

¹⁰⁰ Eques Rom. publicanus] Aut potius parvus & attentus, quo magis indignum sit ad meretricem venisse. Idem.
¹ Etenim iudicium id, quod prope omnium fortunarum] Causam Mustius pecuniariam habuit Tullio defendente: cuius oratio non est edita. Idem.

juventutis, pudor fuit, ut aliquandiu, cum a me premeretur, omnia potius responderet, quam Chelidone nominaret. Primo necessarios istius ad eum allegatos esse dicebat: deinde aliquando coactus Chelidone nominavit. Non te puder, Verres, ejus mulieris arbitratu gessisse præturam, quam L. Domitius ab se nominari vix sibi honestum esse arbitrabatur?

LIV. Rejetti a Chelidone capiunt consilium necessarium, ut suscipiant ipsi negotium. Cum Rabonio tutore, quod erat vix H-S quadraginta millium, transigunt H-S ducentis millibus. Refert ad istum rem Rabonius; ut sibi videbatur, satis grandem pecuniam, & satis impudentem esse: iste, qui aliquanto plus cogitasset, male accipit verbis Rabonium: negat eum sibi illa decisione satisfacere posse. Ne multa, locaturum se esse confirmat.

Tutores hæc nesciunt: quod actum erat cum Rabonio, putant id esse certissimum: nullam majorem pupillo metuunt calamitatem. Iste vero non procrastinat: locare incipit, non proscripta, neque edicta die, alienissimo tempore, ludis ipsis Romanis, foro ornato ². Itaque renuntiat Rabonius ³ illam decisionem tutoribus. Accurrunt tamen ad tempus tutores: digritum tollit Junius patruus. Isti color immutatus est: vultus, oratio, mens denique excidit. Quid ageret, cœpit cogitare. Si opus pupillo redimeretur, si res abiret ab eo mancipio, quem ipse apposuisset ⁴, sibi nullam prædam esse. Itaque excogitat. Quid? Nihil ingeniose: nihil, quod quisquam possit dicere, *Improbe, verum callide*: nihil ab isto tectum, nihil veteratorum ⁵ expectaveritis: omnia aperta, omnia perspicua reperientur, impudentia, amentia, audacia.

Si pupillo opus redimitur, nihil præda de manibus eripitur. Quod est igitur remedium? quod ⁶? ne liceat pupillo redimere. Ubi illa consuetudo in bonis, prædibus, prædisque

G g 2 ven-

² Foro ornato] Hoc fieri ludis solebat, qui in foro etiam tum dabantur. Idem.
³ Renuntiat Rabonius] Renuntiat, irritam nuntiat. Idem.

Rabonio scilicet fabro. Idem.
⁵ Veteratorum] Acutum, callidum. Idem.
⁶ Quod est igitur remedium? quod?] Reperit quod, ut deliberantis cunctatio videatur inesse verbis ejus. Idem.

vendendis ⁷, omnium consulum, censorum, prætorum, quaestorum denique, ut optima conditione sit ⁸ is, cuja res sit, eujum periculum? Excludit eum solum, cui prope dicam soli potestatem factam esse oportebat. Quid enim quisquam ad meam pecuniam, me invito, aspirat? quid accedit? Locatur opus id, quod ex mea pecunia reficiatur; ego me refecturum esse dico: probatio futura est tua, qui locas: prædibus & prædiis ⁹ populo cautum est ¹⁰: & si non putas cautum, scilicet tu prætor in mea bona, quos voles, immittes? me ad meas fortunas defendendas accedere non sines?

LV. Operæ pretium est, ipsam legem cognoscere. Dicetis, eundem conscripisse, qui illud edictum de hereditate: *Ex opere faciundo quæ pupilli Junii* ¹¹. Dic, dic, quæso clarius. C. Verres pr. urbis addidit. Corriguntur leges censoriæ. Quid enim? Video ¹² in multis veteribus legibus, Cn. Domitius, L. Metellus, L. Cassius, Cn. Servilius censes addiderunt: vult aliquid ejusmodi C. Verres. Dic: quid addidit? *Qui de L. Marcia, M. Perperna censoribus redemerit, eum socium ne admittito* ¹³: neve ei partem dato ¹⁴, neve ei redimito ¹⁵: quid ita?

⁷ In bonis prædibus, prædisque vendendis] Bona prædia dicuntur bona satisfactionibus obnoxia, five sint in mancipiis, five in pecunia numerata: prædia vero domus, agri. Hac omnia venduntur, si rationi publicæ locator factorum restorum non responderit. Ad hoc autem hac omnia sunt obnoxia, ut pro sua voluntate agat redemptor operis quidquid suo periculo facit. Tu autem Verres, cum ego populo Romano sim obnoxius & prædibus, id est fidejussoribus, & prædiis * appositis, tu mihi non exactor sis operis, sed dominus voluntatis? Idem.

* Appositis] Lege, oppolit. Opponere enim nonnunquam est pignori dare apud Catullum & alios. Gixv.

⁸ Ut optima conditione sit] Ad hoc, inquit, strictus redemptor tenetur populo Romano, ut optima conditione, quod vult, de redemptione sua agat. Et tu eum excludis, quem solum admitti oportuit: ut ad ejus pecuniam, ac sumptum operis, quem illi imperaturus es, alius accedat. Idem.

⁹ Prædibus, & prædiis] Prædia sunt res ipse: prædes homines, id est, fidejussores,

quorum res bona prædia uno nomine dicuntur. Idem.

¹⁰ Populo cautum est] Herario scilicet. Idem.

¹¹ Ex opere faciundo, quæ pupilli Junii] Ante Augustum optime, five ea conjectura sit, five antiqua lesio. Lex operi faciundo pupilli Junii, quæ? dic, ad quæso clarius. Confirmatur hac lesio antiqua inscriptione Neapolitana, quæ totum hunc locum mirifice illustrat. Lex parieti faciundo &c. Unde apparet operi legendum esse, non opere. Urfinus.

¹² Corriguntur leges censoriæ. Quod enim video] Non epuratus pronuntiandum. Afcon.

¹³ Socium ne admittito] Eum qui tradere ædem debebat. Idem.

¹⁴ Neve partem dato] Aliud enim socius, aliud particeps. Nam particeps qui certam habet partem, & non indivise agit, ut socius. Idem.

¹⁵ Neve redimito] Ne ipse iterum a se redimat, aut per suppositam personam, ut alter ei redimat. Idem.

ita? ne vitiosum opus fieret? At erat probatio tua. Ne parum locuples esset? At erat, & esset amplius, si velles, populo cautum prædibus & prædiis.

Hic te si res ipsa, si indignitas injuriæ tuæ non commovebat: si pupilli calamitas; propinquorum lacrymæ; D. Bruti, cujus prædia subierunt periculum ¹⁶, M. Marcelli tutoris auctoritas apud te ponderis nihil habebat: ne illud quidem animadvertebas, ejusmodi fore hoc peccatum tuum, quod tu neque negare posses, (in tabulas enim retulisti) nec cum defensione aliqua confiteri? Addicitur id opus H-S IOLX millibus; cum tutores H-S LXXX millibus id opus ad illius hominis iniquissimi arbitrium se effecturos esse clamarent. Etenim quid erat operis? Id, quod vos vidistis. Omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impensa dejectæ, eisdemque lapidibus repositæ sunt. Hoc tu H-S IOLX millibus locavisti. Atqui in illis columnis dico esse, quæ a tuo redemptore commotæ non sint: dico esse, ex qua tantum restorium vetus delitum sit, & novum industum. Quod si tanta pecunia columnas dealbari putassem, certe nunquam ædilitatem petivissem. At, ut videatur tamen res agi, & non eripi pupillo: Si quid operis causa rescideris ¹⁷, resciso.

LVI. Quid erat, quod rescinderet, cum suo quemque loco lapidem reponeret? Qui redemerit ¹⁸, satisfidet damni infecti, ei, qui a veteri redemptore accepit ¹⁹. Deridet, cum sibi ipsum jubet satisfidare Rabonium. Pecunia præsens solvatur. Quibus de bonis? ejus, qui, quod tu H-S IOLX millibus locavisti, H-S LXXV millibus effecturum se esse clamavit. Quibus de bonis? pupilli. Cujus ætatem & solitudinem, etiam si tutores non essent, defendere prætor debuit. Tutoribus defendentibus, non modo patrias ejus fortunas, sed etiam bona tuto-

¹⁶ Cujus prædia subierunt periculum] Satisfidatorem dicit fuisse D. Brutum. Idem.

¹⁷ Si quid operis causa rescideris] Satisfidet damni infecti redemptor novus veteri; si quid pro necessitate operis in æde laferit. Idem.

¹⁸ Qui redemerit] Rabonium significat. Idem.

¹⁹ Qui a veteri redemptore accepit] Pupillum dicit. Huic jubet satisfidare Rabonium, hoc est, ipsum sibi. Nam cum sit tutor pupilli, utrobique res ejus agitur. Idem.

tutorum ademissi. Hoc opus bonum suo cuique²⁰ facito. Lapis aliquis cædendus, & apportandus fuit machina sua: nam illo non saxum, non materies advecta est: tantum operis in ista locatione fuit, quantum pauca opera fabrorum mercedis tulerunt, & manus pretium machinae²¹. Utrum existimatis minus operis esse, unam columnam efficere ab integro novam nullo lapide redivivo, an quatuor illas reponere? Nemo dubitat, quin multo majus sit novam facere. Ostendam, in ædibus privatis, longa difficilique vectura columnas singulas ad impluvium, H-S quadragenis millibus, non minus magnas, locatas.

Sed ineptum est de tam perspicua istius impudentia pluribus verbis disputare, præsertim cum iste aperte tota lege omnium sermonem, atque existimationem contempserit, qui etiam ad extremum ascripserit, *Rediviva sibi habeto*. Quasi quidquam redivivi ex opere illo tolleretur, ac non totum opus ex redivivis constitueretur. At enim si pupillo redimi non licebat, non necesse erat rem ad ipsum pervenire: poterat aliquis ad id negotium de populo accedere²². Omnes exclusi sunt non minus aperte, quam pupillus. Diem præstituit operi faciendo, Kalendas Decembres: locat circiter Idus Septembres: angustiis temporis excluduntur omnes.

LVII. Quid ergo? Rabonius istam diem quomodo assequitur²³? Nemo Rabonio molestus est, neque Kalendis Decembribus,

²⁰ Hoc opus bonum suo cuique] Verbum est res diversas simul comprehendens, hoc est homo latere, integris mensuris, apta arena, utili calce, machinis idoneis, proba materie. Idem.

²¹ Manus pretii machina] Manupretium dicitur, ubi non tantæ materie ratio, quam manus atque artis ducitur. Idem. Corrigen-dum, manupretium, in rebo casu, ut sit, Quantum abstulit mercedis manupretium machina. Hotomanus.

²² De populo accedere] Huc usque a capite, quod est, At enim, interrogative pronuntian-dum est: & contra responsive; Omnes re-jecti sunt. Omnia, inquit, facta sunt, ne quis de populo redemptor fieret, qui aut

pupillo parceret, aut conscius prædæ prætoris esset. Sed queritur, qui fieri potuit, ut, cum ex Idibus Septembribus in Kalendas Decembres diem operi faciendo præstituerit, omnes angustiis temporis excluderetur, in tanta facilitate operis facienda, quantum ipse ostendit, cum diceret, minus esse operis illas quatuor columnas reponere, quam unam ab integro novam efficere. Respondetur, Cicero-nem impensam operis parvam putare, non moram. Sed has, inquit, angustias temporis non timuit Rabonius propter convenientiam Verriis. Afcou.

²³ Istam diem quo modo assequitur] Quo modo accipit ad diem? Idem.

bribus, neque Nonis, neque Idibus²⁴. Denique aliquanto in provinciam iste proficiscitur prius, quam opus effectum est. Posteaquam reus factus est, primo negabat opus in acceptum referre posse. Cum instaret Rabonius, in me causam conferebat, quod tum codicem obsignassem. Petit a me Rabonius, & amicos allegat: facile impetrat. Iste, quid ageret, nesciebat. Si in acceptum non retulisset, putabat se aliquid defensionis habiturum²⁵. Rabonium porro intelligebat rem totam esse patefacturum. Tametsi quid poterat esse apertius, quam nunc est, ut uno minus teste haberet²⁶ Rabonio? Opus in acceptum retulit quadriennio post, quam diem operi dixerat.

Hac conditione, si quis de populo redemptor accessisset, non esset usus, cum die cæteros redemptores exclusisset, tum in ejus arbitrium, ac potestatem venire nolebant, qui sibi ereptam prædam arbitraretur²⁷. Nam quid argumentamur, quo ista pecunia pervenerit? Fecit ipse indicium. Primum, cum vehementius cum eo D. Brutus contenderet, qui de sua pecunia H-S DCL millia numeravit: quod jam iste ferre non poterat²⁸, opere addicto, prædibus acceptis, de H-S CLX mil-

²⁴ Neque Kalendæ Decembribus, neque Nonis, neque Idibus] Religiose in me * nominat vultu * divo * novit Idus Kalen. * Cicero Nonas addidit, quamvis hoc pronuntiatione solvatur. Et cum iritione hoc dici videre possumus. Idem. Subtilissime locum hunc interpretatus erat Afcouius: quemadmodum quidem ex ejus verborum vestigiis suspicari possumus. Sed verba prope omnia in his quidem libris, quos vidimus, intercedunt. Hanc tamen illorum fuisse sententiam suspicamus: Religiosis diebus vin cuiquam fieri non licebat. Idcirco Kalendas & Idus nominavit, cum diceret Rabonio molestum neminem fuisse. Nam Idus Joni, Kalendæ Junoni dicatæ sunt. Nonas tamen, qui dies feriatas non erat, etiam nominavit: opinor, per occasionem inductus aliorum similitudine dierum solennium. Tametsi hæc ipsa actionis ratione, ac pronuntiationis, per iritionem dici satis intelligi posse arbitrarer Afcouius. Sed de actione judicare ipsi aut perquam difficulter, aut nullo profluo modo possumus. Historiam quidem ex Macro-bii Saturnalium libro primo reperti poter.

²⁵ Putabat se aliquid defensionis habiturum] Ut diceret, adeo nullam apposui redemptorem, ut post diem præstitutum operi non ab eo susceperim opus, nec in acceptum retulerim. Afcou.

²⁶ Ut uno minus teste haberet] Ut de tot, qui contra se sunt, testibus unum Rabonium detraheret. Cum die cæteros exclusisset, tum in ejus arbitrium ac potestatem venire volebat. Præstituentem diem angustissimam operi, duas res assecutus est Verriis, inquit: & cæteros exclusit conditione temporis, & ipsum Rabonium in sua potestate habuit: qui videbat quidem sibi prædam eripi a Verre, sed non se commovebat metu temporis præstituti. Idem.

²⁷ Qui sibi ereptam prædam arbitraretur] Rabonius scilicet, qui a Verre sibi arbitraretur lucrum redemptionis ereptum. Idem.

²⁸ Quod jam iste ferre non poterat] Nimis enim erat invidiosum. Idem. In libro Afcouii, referre. Quod quemadmodum contem- venire possit, non despicio. Horum autem verborum sensus hujusmodi. Quoniam tantam Bruti contentionem diutius ferre non poterat, &c. Hotomanus.

millibus, remisit D. Bruto H-S ex millia. Hoc si aliena res esset, certe facere non potuisset. Deinde, nummi numerati sunt Cornificio: quem scribam suum fuisse negare non potest. Postremo, ipsius Rabonii tabula²⁹ prædam illam istius fuisse clamant. Recita. NOMINA RABONII.

LVIII. Hic etiam priore actione Q. Hortensius pupillum Junium venisse prætextatum in vestrum conspectum, & * testes secum, patris testimonium dicente, questus est: & me populariter agere, atque invidiam commovere, quod puerum producerem, clamavit. Quid erat, Hortensi, tandem in illo puero populare? quid invidiosum? Gracchi, credo, aut Saturnini³⁰, aut alicujus hominis ejusmodi produxeram filium, ut nomine ipso, & memoria patris, animos imperitæ multitudinis concitarem. P. Junii erat, hominis de plebe Romana, filius: quem pater moriens tum tutoribus & propinquis, tum legibus, tum æquitati magistratuum, tum judiciis vestris commendandum putavit. Hic istius scelerata locutione, nefarioque latrocinio, bonis patriis, fortunisque omnibus spoliatus, venit in judicium: si nihil aliud, saltem, ut eum, cujus opera ipse multos annos est in foribus, paulo tamen obsoletius vestitum videret. Itaque tibi, Hortensi, non illius ætas, sed causa: non vestitus, sed fortuna, popularis videbatur. Neque te tam commovebat, quod ille cum toga prætexta, quam quod sine bulla³¹ venerat. Vestitus enim neminem commovebat is, quem illi mos & jus ingenuitatis dabant. Quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atque insigne fortunæ, hoc ab isto prædone ereptum esse, graviter & acerbe homines ferebant. Neque erant hæ lacrymæ populares magis, quam nostræ, quam tuæ, Q. Hortensi, quam horum, qui sententiam laturi sunt: ideo, quod communis est, causa, commune periculum: communi præsidio talis improbitas, tanquam aliquod incendium, reslinguenda est.

²⁹ Tabula] In quibus scriptum est, ad Verrem pecuniam pervenisse, quam Rabonius tutor pupilli nomine dedit Verri, tantum si ipse a pupillo acciperet. *Ascon.*

* Lamb. & *Sestius* cum patre

³⁰ Gracchi credo, aut Saturnini] Seditio-

rum Tribunorum plebis. *Idem.*

³¹ Sine bulla] Simul cum prætexta etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenis solet aurea, liberis scortæ, quasi bullentis aquæ sinus communiens pectusque puerile. *Idem.*

est. Habemus enim liberos parvos. Incertum est, quam longa nostrum cujusque vita futura sit. Consulere vivi, ac prospicere debemus; ut illorum solitudo, & pueritia quam firmissimo præsidio munita sit. Quis est enim, qui tueri possit liberum nostrorum pueritiam contra improbitatem magistratum? Mater, credo. Scilicet magno præsidio fuit Annæ pupillæ mater, scæmina primaria: minus, illa deos hominesque implorante, iste infanti pupillæ fortunæ patrias ademit. Tutiores defenderent? Perfacile vero apud istiusmodi prætorum, a quo M. Marcelli tutoris, in causa pupilli Junii, & oratio, & voluntas, & auctoritas repudiata est.

LIX. Querimus etiam, quid iste in ultima Phrygia, quid in extremis Pamphyliæ partibus fecerit? qualis in bello prædonum prædo ipse fuerit, qui in foro populi Romani pirata nefarius reperitur? Dubitamus, quid iste in hostium prædam molitus sit³², qui manubias sibi tantas ex L. Metelli manubiis³³ fecerit? qui majore pecunia quatuor columnas dealbandas, quam ille omnes ædificandas locaverit? Expectemus, quid dicant ex Sicilia testes? Quis unquam templum illud aspexit, quin avaritiæ tuæ, quin injuriæ, quin audaciæ testis esset? Quis a signo Vertumni in circum maximum³⁴ venit, quin is in unoquoque gradu de avaritia tua commoveretur? quam tu viam thesaurum, atque pompæ ejusmodi exegisti³⁵, ut tu ipse illa ire non audeas. Te putet quisquam, cum ab Italia freto disjunctus esses, sociis temperasse? qui adem Castoris, testem furtorum tuorum esse volue-

Tom. IV.

H h ris?

³² Dubitamus, quid iste in hostium prædam molitus sit] Scilicet, cum piratarum navem cepit, & prædam omnem ad se averit. *Idem.*

³³ Ex L. Metelli manubiis] Ex æde Castoris, quam de manubiis L. Metelli extruxerat. Qui Metellus subactis Dalmatis Dalmaticus appellatus est. Manubiæ autem sunt præda Imperatoris pro portione de hostibus capta. *Idem.*

³⁴ A signo Vertumni in circum maximum] Signum Vertumni in ultimo vico Thurario est, sub basilicæ angulo stentibus se ad postremam dexteram partem, Vertumnus autem deus invertendarum rerum est, id est

mercaturæ. Circus autem maximus est idem, in quo nunc Circenses spectantur. *Idem.*

³⁵ Quam tu viam thesaurum, atque pompæ ejusmodi exegisti] Sic exegisti. Exigere viam dicitur magistratus, cum viciniam cogunt munire quam diligentissime sumptu facta. Thesauri autem sunt sacra vehicula. Pompa ordinum & hostiarum. Thesauri autem divinitate dici putant: alii, quod ante ipsas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt. Orbita autem duas res significat. Nam orbita & rota ipsa intelligitur, & vestigium rota in molli solo. *Idem.*

ris ? quam populus Romanus quotidie , iudices etiam tum , cum de te sententiam ferrent , viderent ?

LX. Atque etiam iudicium in prætura publicum exercuit . Non enim prætereundum est ne id quidem . Petita multa est apud istum prætorem a Q. Opimio : qui adductus est in iudicium , verbo , quod , cum esset tribunus plebis , intercessit contra legem Corneliam ³⁶ : re , quod in tribunatu dixisset contra alicujus hominis nobilitatem ³⁷ . De quo iudicio si velim dicere omnia , multi appellandi , lædendique sunt : quod mihi non est necesse . Tantum dicam , paucos homines , ut levissime dicam , arrogantes ³⁸ , hoc adjutore , Q. Opimium per ludum & jocum , fortunis omnibus evertifse . Is mihi etiam queritur , quod a nobis , ix folis diebus , prima actio sui iudicii transacta sit : cum apud ipsum tribus horis Q. Opimius , senator populi Romani , bona , fortunas , ornamenta omnia amiserit ? Cujus propter indignitatem iudicii , sæpissime est actum in senatu , ut genus hoc totum multarum , ac iudiciorum ejusmodi tolleretur . Jam vero in bonis Q. Opimii vendendis , quas iste prædas , quam aperte , quam improbe fecerit , longum est dicere . Hoc dico , nisi vobis id hominum honestissimorum tabulis planum fecero , fingi a me hoc totum temporis causa putatote . Jam qui ex calamitate senatoris populi Romani , cum prætor iudicio ejus præfuisset , spolia domum suam referre , & manubias detrahere conatus est ³⁹ , is ullam ab sese calamitatem poterit deprecari ?

LXI. Nam de subfortitione illa Juniana iudicium nihil dico ⁴⁰ . Quid enim ? contra tabulas , quas tu protulisti , audiam

³⁶ Interecessit contra legem Corneliam] Ut tribuni plebis aliorum quoque magistratum capeñendorum potestatem haberent , persuasisse dicitur hanc legem Opimius . Idem .

³⁷ Contra alicujus hominis nobilitatem] Catulum significat , qui tunc princeps fuit Syllanz factionis . Idem .

³⁸ Paucos homines , ut levissime dicam , arrogantes] Catulum , Hortensium , Curionemque significat . Idem .

³⁹ Manubias detrabere conatus sit] Spolia

quæsta de vivo hoste nobili per dedicationem manubias veteres dicebant : & erat imperatorum hæc præda , ex qua , quod velent , facerent . Idem .

⁴⁰ Nam de subfortitione illa Juniana , Idem , nihil dico] Sorticus erat iudices prætor Verres in iudicio , quo Oppianicus accusatus est a Cluentio . Rejectione utrinque facta , subfortitus est in eorum locum Verres , ut mos est , alios . Damnato Oppianico , cum in invidia res esset , quod pecunia

reus :

deam dicere ? difficile est . Non enim me tua solum , & iudicum auctoritas , sed etiam annulus aureus scribæ tui deterret . Non dicam id , quod probare difficile est : hoc dicam , quod ostendam , multos ex te viros primarios audisse , cum dices , ignosci tibi oportere , quod falsum codicem protuleris . Nam , qua invidia G. Junius conflagravit , ea , nisi providiffes , tibi ipsi tum pereundum fuisset .

Hoc modo iste sibi , & salutis suæ prospicere didicit , referendo in tabulas & privatas , & publicas , quod gestum non esset : tollendo , quod esset , & semper aliquid demendo , mutando , curando ne litura appareat , interpolando . Eo enim usque progreditur , ut ne defensionem quidem maleficiorum suorum sine aliis maleficiis reperire posset . Eiusdem modi fortitionem homo amentissimus suorum quoque iudicum fore putavit ⁴¹ per sodalem suum , Q. Curtium , iudicem quæstionis ⁴² : cui nisi ego vi populi , & hominum clamore atque convicio restitiffem ; ex hac decuria nostra ⁴³ , cuius mihi copiam quam largiffime factam oportebat ⁴⁴ , erepta esset facultas eorum , quos iste annuerat ⁴⁵ , in suum consilium sine causa ⁴⁶ subfortiebatur . *** *Multa desunt* .

reus videretur oppressus : & princeps illorum iudicum damnatus esset Junius , quod diceretur alios supposuisse , qui reum damnarent , non eos , quos prætor fuerat subfortitus : etiam Verres ipse , ut hæc invidia adversus Junium vera videretur , sustulit quos in suis tabulis habebat , & alios in litura scripsit , & obfiguravit annulo non solum suo , sed etiam scribæ sui . Quem furtorum participem suorum , & divitem fecerat , & annulo donaverat aureo . Idem .

⁴¹ Eiusdem modi subfortitionem homo amentissimus suorum quoque iudicum fore putavit] Obscurus locus , sed , ut opinor , hic sensus est . Putavit , inquit , Verres eodem loco supponi potuiffet iudices , qui se corrupti absolverent , quemadmodum suppositi erant , qui Oppianicum condemnarant . Nam Q. Curtius , sodalis ejus , iudex quæstionis , subfortiebatur in locum rejeçtorum , quos

ille redemerat , improbos iudices , quibus ad venales sententias proferendas ultimo die subiectis uteretur . Facile autem pro veris iudicibus improbi supponi poterant volente hoc iudice quæstionis , & illis patientibus , qui veri iudices erant : quia nisi citati non considebant , & grave onus erat , & incommodum iudicare . Idem .

⁴² Q. Curtium iudicem quæstionis] Appareret hunc post hoc factum a Cicerone esse rejeçtum convicio populi , qui in corona aderat . Idem .

⁴³ Ex hac decuria nostra] Decuriam modo ordinem , ac per hoc ex vobis : quia honestiorum decuriæ , inferiorum centuriæ dicebantur . Idem .

⁴⁴ Cuius mihi potestatem largiffimam fore oportebat] Quæ scilicet non fieret , si pro vobis alii subicerentur . Idem .